

Broedvogels van Kampina in 1999

Bart Veenstra

Sovon

SOVON-inventarisatierapport 2000/02

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten.

Vereniging
Natuurmonumenten

Tabel 4. Broedvogels van Kampina (1285 ha) in 1999.

Soorten zonder aantalsopgave zijn wel als broedvogel aanwezig; ze zijn niet geteld.

Kaartnummer	Soortnummer		Basiskartering-soort	Rode lijst	Aantal territoria	Dichtheid (N/100 ha)	Kaartnummer	Soortnummer		Basiskartering-soort	Rode lijst	Aantal territoria	Dichtheid (N/100 ha)
00070	70	Dodaars	X	C	29	2,3	09740	9740	Boomleeuwerik	X		19	1,5
00090	90	Fuut	X		13	1,0	09760	9760	Veldleeuwerik	X		28	2,2
00100	100	Roodhalsfuut	X		1	0,1	10090	10090	Boompieper	X		161	12,5
00120	120	Geoorde fuut	X	D	1	0,1	10110	10110	Graspieper	X		29	2,3
00950	950	Roerdomp	X	BD	2	0,2	10201	10201	Witte kwikstaart			7	0,5
01660	1660	Canadese gans			11	0,9		10660	Winterkoning				
01700	1700	Nijlgans	X		3	0,2	10840	10840	Heggemus			24	1,9
01710	1710	Casarca			1	0,1		10990	Roodborst				
01730	1730	Bergeend	X		3	0,2	11040	11040	Nachtegaal	X		4	0,3
01820	1820	Krakeend	X		3	0,2	11060	11060	Blauwborst	X		47	3,7
01840	1840	Wintertaling	X		30	2,3	11220	11220	Gekraagde roodstaart	X		67	5,2
01860	1860	Wilde eend			153	11,9	11390	11390	Roodborsttapuit	X	C	34	2,6
01910	1910	Zomertaling	X	C	3	0,2		11870	Merel				
01940	1940	Slobeend	X		13	1,0	12000	12000	Zanglijster			54	4,2
01980	1980	Tafeleend	X		5	0,4	12020	12020	Grote lijster	X		26	2,0
02030	2030	Kuifeend	X		26	2,0	12360	12360	Sprinkhaanzanger	X		1	0,1
02310	2310	Wespendief	X		1	0,1	12430	12430	Rietzanger	X	C	5	0,4
02600	2600	Bruine kiekendief	X		1	0,1	12500	12500	Bosrietzanger	X		15	1,2
02670	2670	Havik	X		6	0,5	12510	12510	Kleine karekiet	X		20	1,6
02690	2690	Sperwer	X		5	0,4	12590	12590	Spotvogel	X		1	0,1
02870	2870	Buizerd	X		14	1,1	12740	12740	Braamsluiper	X		1	0,1
03040	3040	Torenvalk	X		3	0,2	12750	12750	Grasmus	X		36	2,8
03100	3100	Boomvalk	X		5	0,4	12760	12760	Tuinfluit			64	5,0
03700	3700	Kwartel	X		2	0,2	12770	12770	Zwartkop			111	8,6
03940	3940	Fazant			20	1,6	13080	13080	Fluiter	X		14	1,1
04070	4070	Waterral	X		15	1,2		13110	Tjiftjaf				
04100	4100	Klein waterhoen			1	0,1		13120	Fitis				
04240	4240	Waterhoen	X		27	2,1	13140	13140	Goudhaantje			49	3,8
04290	4290	Meerkoet	X		57	4,4	13150	13150	Vuurgoudhaantje	X		7	0,5
04500	4500	Scholekster			1	0,1	13350	13350	Grauwe vliegenvanger			26	2,0
04690	4690	Kleine plevier	X		2	0,2	13490	13490	Bonte vliegenvanger			3	0,2
04930	4930	Kievit			5	0,4	14370	14370	Staatmees			45	3,5
05190	5190	Watersnip	X		3	0,2	14420	14420	Matkop	X		48	3,7
05290	5290	Houtsnip	X		15	1,2	14540	14540	Kuifmees			60	4,7
05320	5320	Grutto	X		1	0,1	14610	14610	Zwarte mees			13	1,0
05410	5410	Wulp	X		28	2,2		14620	Pimpelmees				
05460	5460	Tureluur	X	C	2	0,2		14640	Koolmees				
06680	6680	Holenduif	X		16	1,2	14790	14790	Boomklever	X		11	0,9
	6700	Houtduif					14870	14870	Boomkruiper			101	7,9
06840	6840	Turkse tortel			1	0,1	15080	15080	Wielewaal	X		48	3,7
06870	6870	Zomertortel	X		10	0,8		15390	Vlaamse gaai				
07240	7240	Koekoek	X		21	1,6	15490	15490	Ekster			1	0,1
07610	7610	Bosuif	X		9	0,7	15600	15600	Kauw			23	1,8
07670	7670	Ransuil	X		5	0,4	15671	15671	Zwarte kraai			41	3,2
07780	7780	Nachtzwaluw	X	BD	2	0,2	15820	15820	Spreeuw			65	5,1
08310	8310	IJsvogel	X	C	1	0,1	15980	15980	Ringmus			1	0,1
08560	8560	Groene specht	X	C	15	1,2		16360	Vink				
08630	8630	Zwarte specht	X		9	0,7	16600	16600	Kneu	X		6	0,5
08760	8760	Grote bonte specht			72	5,6	17100	17100	Goudvink	X		8	0,6
08870	8870	Kleine bonte specht	X		11	0,9	17170	17170	Appelvink	X		2	0,2
							18770	18770	Rietgors	X		50	3,9
totaal												2059	161,0

5 Soortbesprekingen

5.1 Broedvogels

Dodaars 29 territoria

kaartnr. 00070

Alle 29 territoria zijn gebaseerd op twee of meer waarnemingen van een paartje, baltsende of alarmerende vogels en op veel plekken zijn jongen waargenomen. Dankzij de hoge waterstand was meer geschikt biotoop aanwezig dan in normale jaren en bestonden voor het verstoppert van een vanuit het water toegankelijk nest goede mogelijkheden. Vooral in het noordelijk deel van de Huisvennen is de soort talrijk. De soort bleek niet te broeden in de Zandbergsvennen, waar alleen voor en na het broedseizoen vogels werden opgemerkt.

Fuut 13 territoria

kaartnr. 00090

De Fuut was meest talrijke visetende soort. Merkwaardig genoeg konden in het meest visrijke ven, het Belversven, geen broedvogels worden vastgesteld (zie ook onder Roerdomp). De soort is vooral in het huisvennencomplex een talrijke en bijzonder succesvolle broedvogel. Bij alle paartjes zijn jongen waargenomen.

Roodhalsfuut 1 territorium

kaartnr. 00100

Een bijzonder zeldzame soort die in Nederland jaarlijks op slechts enkele plaatsen broedt of overzomert. Op 9 april zwom een vogel op het Belversven en op de avond van 15 april klonken in de Huisvennen moeilijk te lokaliseren vreemde roepen. In de rest van de maand april was er echter geen spoor van de soort. W. Spoelder wist op 5 mei de Roodhalsfuut te lokaliseren op het Kogelvangersven. Later is tijdens het veldwerk op dit ven nog tweemaal een vogel in prachtkleed gezien, die zich enkele keren agressief gedroeg tegenover andere watervogels.

Geoorde Fuut 1 territorium

kaartnr. 00120

Tijdens het laatste bezoek voor de datumgrenzen waren tenminste drie paartjes in het gebied aanwezig, één in de Huisvennen en twee in de Zandbergsvennen. Het paartje dat eind juni nog is gezien in het Duikersven had waarschijnlijk geen jongen.

Roerdomp 2 territoria

kaartnr. 00950

Vroeg in het jaar (tot eind april) is enkele keren een roepende vogel gehoord in het Winkelsven. In mei en juni is de soort daar niet meer waargenomen, maar wel rond het Groot Huisven, het Duikerven en het Sternven. De soort is karakteristiek voor grote rietvelden in visrijk water, waarin Kampina niet bepaald grossiert. Het is opmerkelijk dat in het grootste oppervlak riet van Kampina, de zuidwestoever van het Belversven, de soort niet gehoord is. Dit is des te opmerkelijker omdat het Belversven het meest visrijke ven is. In 1990 was het Amerikaans Hondsvijze de enige in de vennen voorkomende vissoort. Alleen het Belversven is dankzij bemesting van het water (t.b.v. sportvisserij) geschikt voor ander vissoorten. De voorkeur/afkeur die Roerdomp vertoont, stemt hierin wel overeen met die van de andere visetende soort van Kampina: Fuut (kaartnr. 00090); er zijn in april vier paar baltsende Futen op het Belversven gezien, maar tijdens latere ronden geen.

Canadese Gans 11 territoria

kaartnr. 01660

Als grazer in moerasvegetaties is de Canadese Gans een niet te onderschatten factor en daarom wellicht toch relevant voor beheer. Het totaal van de in het begin van het seizoen afgegrensde paartjes/territoria, bleek wonderwel te kloppen met het aantal adulten in de midden juni aanwezige groep. Hoewel veel nesten lange tijd werden bebroed, was slechts één paartje succesvol: drie jongen. Predatie door vossen lijkt hierbij nauwelijks van belang; de predator zou weleens lieslaarzen kunnen hebben.

Casarca 1 territorium

kaartnr. 01710

In april werd een paartje gezien vliegend boven het Groot Goor en de Belverse baan. In mei en juni vertoefde regelmatig een paartje tussen de Bergeenden bij de Zandbersvennen, of bij de Kromvennen.

Nijlgans 3 territoria

kaartnr. 01700

In Kampina verbleven tijdens de broedtijd een drietal paartjes, die ondanks luidruchtig en anderszins imponerend gedrag, geen jongen groot brachten. Eind juni werd de opdrogende Haarensse dijk gebruikt als slaapplek: de vogels waren hier opeens wel verdraagzaam. Toen zijn max. 18 adulte vogels gezien, vermoedelijk het zestal aangevuld met vrijgezellen en niet succesvolle paartjes uit de omgeving.

Bergeend 3 territoria

kaartnr. 01730

Er bevond zich een heuse soos ten zuiden van de Zandbergsvennen, waar tevens een broedpoging is ondernomen in een konijnenhol. De vossen bevestigden dit vermoeden: Bergeendveertjes bij een uitgegraven hol en een tevreden familie vosjes. Op de heide westelijk van het Belversven werd ook gebaltst bij een konijnenhol.

Krakeend 3 territoria

kaartnr. 01820

Deze soort bleek een nieuwe verschijning in Kampina. Personeel van Natuurmonumenten kon, eenmaal getipt, de aanwezigheid van enkele paartjes bewonderen, vooral bij de plasjes ten noorden van de Mariadreef. Het is niet gelukt om vrouwtjes met jongen te vinden.

Wintertaling 30 territoria

kaartnr. 01840

Er was een aanmerkelijk verval in het aantal waarnemingen in de loop van het seizoen. Enerzijds zullen veel van de in begin april aanwezige vogels (niet meegeteld) inderdaad zijn doorgetrokken naar elders, anderzijds waren in juni zelfs midden op een ven invallende vogels tussen de waterlelies en gele plompen direct weer spoorloos, als waren ze ondergedoken. De telling is tot stand gekomen op grond van "lokaal" (ongeveer te lezen als "in een telgebied") aanwezige maxima; de stippen zijn daarna verdeeld en geplaatst op plekken waar wel eens het "kruuk" gehoord was. Het gebied herbergt nog steeds een respectabel aantal paartjes.

Zomertaling 3 territoria

kaartnr. 01910

In het voorseizoen baltsten regelmatig vogels (maximaal 3♂♂ en 2 ♀♀) in de plasjes op de westelijke helft van de heide, noordelijk van de Mariadreef (in M12 en N9, figuur 1). Een zeldzaam droog geluid tussen nat gesnater. Later werden hier alleen enkele vogels of een enkel paartje gezien. In het broedseizoen is ook een mannetje gezien in het Huisvennencomplex.

Slobeend 13 territoria kaartnr. 01940
Net als bij de meeste eenden was er een aanmerkelijk verval in het aantal waarnemingen in de loop van het seizoen. Enerzijds zullen veel van de in begin april aanwezige vogels (niet meegeteld) inderdaad zijn doorgetrokken naar elders, anderzijds waren de door deze soort geprefereerde vennen en plassen in met name het Huisvennencomplex en het Winkelsven na de datumgrens door de vegetatie zodanig aan het zicht onttrokken, dat vogels gemakkelijk onopgemerkt konden blijven.

Tafeleend 5 territoria kaartnr. 01940
Na de datumgrens werden maar zelden mannetjes gezien. De status als broedvogel in klein aantal is wel zeker: er zijn in juni vijf vrouwtjes met jongen gezien. Die verbleven alle in het Huisvennencomplex, waarbij met name het Ganzenven en in mindere mate het Flesven en het Lelieven favoriet waren.

Kuifeend 26 territoria kaartnr. 02030
Ook bij deze eend was er een aanmerkelijk verval in het aantal waarnemingen in de loop van het seizoen. Op plekken waar Kuifeenden talrijk broeden is meestal juist sprake van een toename tot het hoogseizoen, wat bij Kuifeend laat is, nl. juni-juli. Kampina lijkt in het voorseizoen belangrijk voor Kuifeenden, maar het belang als broedgebied lijkt niet bijzonder. Er zijn geen jongen gezien. Normaal verschijnen de eerste vrouwtjes met jongen omstreeks eind juni/begin juli en aangezien eind juni met de werkzaamheden gestopt is, is het niet zo verwonderlijk dat geen broedresultaat kon worden vastgesteld.

Wespendief 1 territorium kaartnr. 02310
Alleen in het noordelijk deel van Kampina werd de soort regelmatig opgemerkt. Er is een nest gevonden in het Rosepdal (K8, figuur 1) waar echter niet succesvol is gebroed. In de Smalbroeken en Balsvoort, bekend als regelmatig bezet broedgebied, is vroeg in het seizoen eenmaal een Wespendief waargenomen. Waarschijnlijk heeft de soort landelijk een slecht jaar gehad, althans de eerste meldingen bij kantoor SOVON duiden hierop (lage aantallen en veel afgebroken broedsels).

Bruine Kiekendief 1 territorium kaartnr. 02600
Vroeg in het jaar is een foeragerend mannetje gezien bij het ven tussen Klein Goor en Groot Goor (L11, figuur 1) en vertoefde een bijna volwassen vrouwtje bij het Winkelsven. Laat in het seizoen was het vrouwtje vrijwel altijd aanwezig in het Huisvennencomplex. Dit kan amper een broedpaar/territorium genoemd worden.

Havik 6 territoria kaartnr. 02670
In bossen die blank staan is het slecht Haviken zoeken. Toch is een vrij goed beeld verkregen van het aantal broedparen. Er is op vijf plaatsen succesvol gebroed: in het Winkelsven (R13), nabij de Rosep (E7), in de Loo (C8), noordelijk van de Nieuwe Kamp (O5) en in de Smalbroeken (S6). In het Grote Stuk (H3,H4) werden enkele oude horsten, een vermoedelijk nieuw horst (zonder broedsucces) en veel ruiveren, kalkstrepen en prooiresten gevonden. Verder werd regelmatig een Havik gehoord of gezien, vooral nabij de kippen in de tuin van de terreinbeheerder. In een buiten het onderzoeksgebied gelegen deel van De Winkel (U2) werd op grond van veel waarnemingen een nest vermoed, tezamen met dat van een Buizerd. Sporen-

derzoek aan het eind van het seizoen leidde tot slechts één niet succesvol horst, dat vermoedelijk het paartje Buizerds toebehoord had. Waarschijnlijk kwamen de Haviken van het Winkelsven regelmatig parasiteren bij deze Buizerds. Tussen het Belversven en de Valkeniersheuvel werden sporen en waarnemingen verricht, die vermoedelijk aan een solitair mannetje behoorden (niet op kaart). Het is mogelijk dat in de niet onderzochte bossen ten westen van het Bosven een zevende paar heeft gezeten; er zijn veel plukresten gevonden in F2, B11 en B7 en twee donsjes in F2.

Sperwer 5 territoria

kaartnr. 02690

De ervaringen van deze kartering duiden op een late aanvang met broeden en voor een goed beeld was het beter geweest als er omstreeks 15 juli nog een ronde gelopen was. Er is een nest gevonden ten zuidoosten van de Heiloo (T5) waar pas eind juni kleine jongen te zien waren. Op een nest oostelijk van het Kerkepad (J11) werd eind juni nog gebroed. Zuidelijk van het Ansemven (N8) bleek een gevonden nest vanaf eind mei niet meer bezet, mogelijk is dit paar uitgeweken naar het Kerkepad? In het bos noordelijk van de Valkeniersheuvel (L9) is een nest gebouwd waarbij de broedpoging niet succesvol is verlopen, wellicht omdat in hetzelfde perceel een Havik huisde. Nabij Belversput en tussen het Meeuwenven en het Groot Huisven zijn reeksen oude nesten gevonden en enkele plukresten en kalksporen. Hier zijn ook enkele vogels gezien, vooral nabij Belversput. Dit territorium is vaag gebleven. Er is één cluster van waarnemingen (in het Logtse veld) niet gehonoreerd; er zijn daar wat kalkstrepen gevonden, een geplukte Staartmees en er is een keer een jagent ♀ gezien.

Buizerd 14 territoria

kaartnr. 02870

Er zijn, dankzij tips van het personeel van Natuurmonumenten, twaalf bezette nesten gevonden, waarvan hooguit één niet succesvol is geweest (zie onder Havik). Op de verspreidingskaart zijn dus twee territoria aangegeven die niet op een nestvondst zijn gebaseerd. In de Fransman heeft zich vermoedelijk een nest bevonden. Hier alarmeerde vaak een paartje dat gemakkelijk van het paar in de Loo was te onderscheiden, omdat de Loo werd bezet door een mankepoot. Dit was bovendien een extreem waakzame stel, zodat je van het paartje in de Fransman naar het altijd reagerende paartje van de Loo kon lopen: uitsluitende waarneming. Nabij De Weert en De Nieuwe Kamp was een Buizerd aanwezig die waarschijnlijk geen partner had en/of geen nest. De gemiddelde dichtheid komt voor Kampina in ieder geval op een broedpaar per kilometerblok, wat vrij hoog is. Verder is de cluster van broedgevallen in de Smalbroeken uitzonderlijk. Dit voor publiek afgesloten terreindeel is vermoedelijk vanwege de rust aantrekkelijk.

Torenvalk 3 territoria

kaartnr. 03040

Binnen het onderzoeksgebied zijn twee nesten gelokaliseerd. In Balsvoort werd gebroed in een kast en langs de Valkeniersbaan werd gebroed op een oud kraaiennest. Buiten het onderzoeksgebied werd gebroed in een kast westelijk van het Logtse veld (U12, territorium niet meegeteld) en in een kast oostelijk van de Nianadreef. Laat in het seizoen zijn kraaienverjagende oude vogels en uitgevlogen jongen rond de Hoge Hei gezien, welke bij dit territorium rond de Nianadreef zijn gevoegd.

Boomvalk 5 territoria

kaartnr. 03040

In Kampina zijn de omstandigheden voor Boomvalk waarschijnlijk vrijwel optimaal. Boomheide, kleinschalige cultuurlandschap en vennen, vooral veel vennen met veel libellen. Al heel vroeg in het jaar nam een vogel luidruchtig de noordwestpunt van het Vossenbos in bezit en later huisde er een honkvast paartje. Spoedig daarop vestigden zich twee paartjes bij de Huisvennen, elk paar claimde een bosje met oude kraaienesten en dat was eind juni onveranderd. Tussen het Brandven en de Belverse baan verscheen pas eind mei een honkvast paar (in L8), dat misschien eerder tussen de Rosep en de Belverse Bergen had gezeten. In de Balsvoort, de Kustersche Hoeven en de overgang naar de Smalbroeken zijn pas vanaf begin juni Boomvalken gezien. De Smalbroeken zelf leken weinig in trek te zijn, dit in tegenstelling tot 1989 (van Diermen 1990).

Kwartel 2 territoria kaartnr. 03700
Midden in de nacht (4 mei) vloog een roepende vogel rondjes boven de heide en het veen in de omgeving van de Kromvennen, gezien het biotoop een wat vreemde plek voor een Kwartel. Later in het seizoen werd dit merkwaardige territorium wel bevestigd. Op ruime afstand, in het Klein Goor bij de Valkeniersbaan is ook meermalen een roepende vogel gehoord.

Waterral 15 territoria kaartnr. 04070
Op grond van eerder onderzoek (van Diermen 1990), werd een hoger aantal verwacht, vooral in het Huisvennencomplex en in de beemden in het Beerzedal. Mogelijk was de waterstand tijdens de vestigingsperiode te hoog (zie H 4.1).

Klein Waterhoen 1 territorium kaartnr. 04100
Deze soort is werkelijk een bijzonderheid in Nederland. In de omgeving van het Duikersven klonk op 23 april omstreeks het middaguur een luid "oink-----oink---- oink----oink---oink--oink--oink-oink-oink". Dit was duidelijk, maar de vogel hield het die dag verder bij slechts één strofe... Toch begon het een blijver te lijken, want de daaropvolgende ochtenden was de vogel vrij actief. Het is waarschijnlijk niet gelukt een vrouw te lokken want de roepactiviteit werd eerder hoger dan lager en het geluid was bij ochtendmist tot op twee kilometer afstand hoorbaar. Hiermee werden tot eind juni vele vogelaars gelokt, waarvan sommigen halsstarrig hoopten een glimp van deze in de zegen rondsluipende vogel op te vangen.

Waterhoen 27 territoria kaartnr. 04240
Minder Waterhoentjes dan Dodaarsjes (zie 4.1) is opmerkelijk. In West-Europa vertoont de soort de laatste jaren een sterke afname, terwijl het met Dodaars de afgelopen twee jaar goed is gegaan. Het Waterhoen is in Kampina sterk in aantal afgenomen; in vergelijking met eerder onderzoek in Kampina (van Diermen 1990) is de populatie minstens gehalveerd.

Meerkoet 57 territoria kaartnr. 04290
Vroeger stond Meerkoet bekend als een soort die een groot oppervlak open water als een biotoop vereiste had. Naarmate de soort talrijker is geworden lijkt ze steeds meer genoegen te nemen met kleine vennen en vennetjes. De meeste paartjes waren succesvol, anderen hadden droogvallend grasland uitgekozen, bv. in het Papenhoefse veld en De Weerd.

Scholekster 1 territorium kaartnr. 04500

's Nachts sliepen buiten de Kampina broedende Scholeksters in de Kampina, vooral langs de Haarensse dijk. Dit maakte de inventarisatie lastig. Het is onduidelijk of de vogels die regelmatig bij de Zandbergsvennen verbleven, daadwerkelijk een broedpoging ondernomen hebben.

Kleine Plevier 2 territoria kaartnr. 04690
Het kleinschalig plaggen en de hoge waterstand hadden voor gunstige omstandigheden gezorgd en dus verschenen deze pleviertjes. Twee stel baltsten nabij de plasjes bij de Mariadreef. De vogels zijn lang gebleven, maar er zijn geen jongen gezien.

Kievit 5 territoria kaartnr. 04930
De aanvang van de inventarisatie was relatief laat en het is mogelijk dat vroeg begonnen en mislukte broedpogingen niet zijn opgemerkt. Noordelijk van de Mariadreef vertoonden meerdere paartjes broedindicatief gedrag (er waren eieren), maar er zijn geen pullen gezien.

Watersnip 3 territoria kaartnr. 05190
Er werd veel gebaltst, ook midden op de dag. Watersnippen zijn in heide en veengebieden schaars geworden; belangrijke aantallen komen eigenlijk alleen voor in speciaal beheerde weidevogelreservaten. Het voorkomen in Kampina in natte dopheide/veen, is in dit opzicht dus zeer waardevol.

Houtsnip 15 territoria kaartnr. 05290
Aantalsopgaven van deze soort zijn in belangrijke mate afhankelijk van de persoon die de gegevens verzameld en interpreteerd. Dit maakt de beschouwing van deze soort altijd lastig. Voor het bepalen van het aantal Houtsnippen zijn tijdens dit onderzoek geen extra soortspecifiek tellingen verricht. De nadruk lag op het verkrijgen van een beeld van de verspreiding. Op alle geschikt geachte plekken is getracht even vaak op geschikte momenten te kijken. Er is daarom meer tijd besteed is aan Houtsnippen tellen op plekken waar in 1989 geen waarnemingen werden verricht dan op "bekende" plekken met Houtsnippen.
Hoewel de Fransman en het Vossenbos geschikt lijken als biotoop, is het niet gelukt om de soort daar vast te stellen. De verspreiding bleek grotendeels beperkt tot de beekdalen van de Rosep en de Beerze. Verder bleek de kans op een baltsende vogel in het Beerzedal groter in de omgeving van het Logtse veld en Wippenhouten, dan in de Smalbroeken. Nabij De Weert werden vrijwel nooit baltsende vogels gezien. Vechtende vogels zijn vooral bij de veldjes noordelijk van Wippenhouten vastgesteld.

Grutto 1 territorium kaartnr. 05320
In april verbleven enkele baltsende vogels boven het veen en de Kampinasche heide. Er werd echter veel gependeld naar boerenland in de omgeving, wat de interpretatie bemoeilijkte. Tot eind april werd ook laat op de ochtend boven het veen gebaltst en leek er sprake van meer dan alleen een kleine slaapplek. Mogelijk heeft een paar een broedpoging ondernomen.

Wulp 28 territoria kaartnr. 05410
Wulpen zijn in de meeste natuurgebieden schaars geworden. Vergrassing en predatie van legsels door vossen worden als waarschijnlijke oorzaken genoemd. In Kampina is nog een redelijk aantal broedparen aanwezig. Hoe het met het broedsucces gesteld is kan indirect

worden afgeleid uit het aandeel in mei en juni alarmerende paartjes. Dat was niet hoog (ongeveer 5 van de 28) en er zijn geen halfwas pullen of groter gezien.

Tureluur 2 territoria kaartnr. 05460
De beide territoria zijn gebaseerd op twee clusters van twee alarmwaarnemingen in de geschikte periode. Baltswaarnemingen ontbreken en daarmee bestaat enige twijfel omtrent de status, het betreft mogelijk overzomerende vogels.

Holenduif 16 territoria kaartnr. 06680
De oude laanbeplantingen en oude bospercelen zijn rijk aan nestgelegenheid voor deze soort: naast natuurlijke holten zijn er veel oude Zwarte Spechtennesten. Voedsel lijkt in de omgeving van Kampina ook ruimschoots voorhanden. Kortom, er werd een hoger aantal verwacht, zeker in vergelijking met de resultaten van het onderzoek uit 1989. Als gedacht wordt aan een afname van de soort en gezocht wordt naar mogelijke verklaringen, dan kan toegenomen predatie door de in Kampina toegenomen Havik genoemd worden.

Zomertortel 10 territoria kaartnr. 06680
Vroeger waren tien Tortelduiven in een gebied als Kampina niet veel, maar gezien de overal in West-Europa vastgestelde achteruitgang van deze soort moeten we anno 1999 een aantal van tien Zomertortels als vrij goed beschouwen. De afname is zodanig, dat de soort als kandidaat voor de Rode Lijst beschouwd kan worden.

Koekoek 21 territoria kaartnr. 07240
Harige rupsen worden genoemd als belangrijk voedsel voor adulte Koekoeken en wat dat betreft heeft Kampina veel te bieden (zie ook Wielewaal). Het voorkomen van deze soort als 'broed'vogel is vooral afhankelijk van de dichtheid van geschikte waardvogels. Een aantal potentiële waardsoorten zijn echter niet onderzocht.

Bosuil 9 territoria kaartnr. 07610
Tijdens de start van het inventarisatiewerk was de piek in territoriale activiteit van deze soort al voorbij. Het aantal waarnemingen van roepende vogels was navenant gering, maar kon in mei en juni met waarnemingen van roepende jongen worden aangevuld. Zo werd bijvoorbeeld langs de Franse Baan, die veelal als ingang werd gebruikt tot het werkgebied en dus uitblinkt in inventarisatie-intensiteit in de nacht, in mei een nest gevonden, terwijl van de oude vogels niets vernomen is. De volledigheid van de gegevens van deze soort laat, gezien bovenstaande, mogelijk te wensen over.

Ransuil 5 territoria kaartnr. 07670
Bij deze soort is het min of meer normaal dat de aantalsopgave wordt bepaald door het aantal families van piepende jongen. Er is één territorium toegekend op grond van een nestvondst in het Vossenbos. De anderen zijn gebaseerd op roepende jongen.

Nachtzwaluw 2 territoria kaartnr. 07780
In Kampina was de Nachtzwaluw meer een ochtendzwaluw. Alleen 4 mei heeft de vogel van Klein Goor in de avondschemering geroepen. Daarna werd alleen 's ochtends acte de presence gegeven. Pas in de tweede helft van juni werd op enkele ochtenden ook een vogel op de

boomheide noordelijk van het Belversven gehoord. Afspelen gedurende drie nachtbezoeken van de zang op geschikte plekken zoals het westelijk deel van de heide, de omgeving van de Hoge Heide, De Weert en zuidwestelijk van de Huisvennen leverde nooit een reactie op. Afspelen op de wel bezette plaatsen leverde echter ook geen reactie op. Personeel van Natuurmonumenten heeft opgemerkt dat delen die begraasd worden niet meer aantrekkelijk zijn als broedplaats. De locatie van de vogel in Klein Goor valt binnen een exclusie en de andere locatie ligt net noordelijk van het begraasde deel.

IJsvogel 1 territorium kaartnr. 08310
Tijdens de eerste ronde door het dal van de Rosep kwam er een langsgieren. Later die ochtend zat de vogel enige tijd te roepen op een plek waar vele omgevallen bomen met grote wortelkluiten lagen, die geschikt kunnen zijn als locatie voor de nestpijp. Door personeel van NM is later een nestvondst gemeld. In het dal van de Beerze werd de soort niet opgemerkt. Navraag bij passanten (bij de Beerze) leverde altijd als antwoord dat ze de soort er mooi gezien hadden, dat daar-en-daar een nest gezeten had, maar het voorjaar van 1999 had niemand er iets gezien.

Groene Specht 15 territoria kaartnr. 08560
Het is soms alsof je door de mannelijke en de vrouwelijke Groene Spechten wordt uitgelachen. Dit lijkt te leiden tot een moeilijke en onbetrouwbare interpretatie van de waarnemingen. Echter, in Kampina wordt Groene Specht jaarlijks door het personeel van NM bijgehouden en het aantal territoria dat via hun methode tot stand is gekomen, stemt precies overeen met die van dit onderzoek, zelfs de locatie van de stippen toont geen beduidende verschillen. De Groene Specht is een mierenetende grondspecht die het bos nodig heeft om in te broeden maar zijn voedsel (mierennesten) veelal in open terreindelen bijeen ploegt. Mieren lijken (afhankelijk van de soort) gevoelig voor de verzurende en vermestende gevolgen van luchtverontreiniging en vertonen landelijk een sterke achteruitgang.

Zwarte Specht 9 territoria kaartnr. 08630
Zwarte Spechten hebben normaal hele grote territoria, meestal enkele kilometerblokken groot, maar in Kampina heeft een Zwarte Specht kennelijk aan een kleiner oppervlak genoeg. Je reputatie als zuinige teller wordt onderuit gehakt met het hoge aantal paren van deze soort. De geschiktheid van Kampina hangt samen met het ruime aanbod van dood hout. Rond het Belversven en in de Rosepvalei waren in april drie paartjes actief, het zuidelijke paar was echter vanaf mei spoorloos. Het noordelijkste paar van deze drie (de stip in F6) had een territorium tot aan de spoorbaan en er zijn twee conflicten met het mannetje van de Fransman waargenomen (wiens vrouwtje de staart onder het nest had verloren). Het paartje oostelijk van de Huisvennen had twee activiteitsgebieden en ging vaak van noord naar zuid (tot de Hoge Heide) en terug. Merkwaardig is vooral het territorium in het Vossenbos, welk wellicht tot één individu behoorde dat vroeg in het seizoen vocaal debatteerde met het paartje van Nieuwe Kamp/De Weert, maar het Vossenbos nooit uitkwam. De drie territoria in het zuiden (Nieuwe Kamp/De Weert, in de Beerzevallei, in de Balsvoort) waren goed van elkaar te scheiden en waren bezet door paartjes.

Kleine Bonte Specht 11 territoria kaartnr. 08870

De verspreiding toont duidelijk een zwaartepunt in de Smalbroeken. In het algemeen bleek deze soort in de beekdalbossen geen zeldzame verschijning. De dichtheid in het hieraan gebonden biotooptype "broekbos" bedroeg ruimschoots 5 paar per 100 hectare (zie bijlage 5).

Boomleeuwerik 19 territoria kaartnr. 09740
Misschien is het aantal Boomleeuweriken op Kampina nog niet eerder zo hoog geweest. In Kampina komt de soort voor op droge boomheide en open heide en worden de nattere open delen bezet door Veldleeuweriken en Graspiepers. Boomleeuweriken komen ook voor in cultuurland (één in Balsvoort, één op de grens van Kampina en de Valkeniersheuvel en één zuidwestelijk van Kampina). Tijdens vroege ochtendronde omstreeks 20 juni waren ongeveer 30% meer zingende vogels te horen dan er territoria bekend waren. Deze zijn niet geteld. Om een boomleeuwerikterritorium te honoreren zijn bij meer dan vier bezoeken een tweetal waarnemingen nodig. Het blijft onduidelijk waar deze vogels vandaan komen.

Veldleeuwerik 28 territoria kaartnr. 09760
Elke Nederlander weet "Leeuwerik" als een vogelsoort op te noemen, ongetwijfeld omdat Veldleeuweriken vroeger zo algemeen waren. Tegenwoordig zal geen vogelaar de Veldleeuwerik echter noemen onder algemene soorten, want veel gebieden zijn zo goed als leeg en gebieden met hoge dichtheden zijn zeer schaars geworden. In het zuidoostelijk deel van de Kampinasche heide zijn de dichtheden echter nog ouderwets hoog. De verspreiding van de soort valt duidelijk samen met die van het biotooptype "veen" en de dichtheid in dit type bedraagt ongeveer 26 paar per 100 hectare (zie bijlage 6). In vergelijking met het onderzoek van 1989 lijkt de omvang van dit bolwerk te zijn toegenomen. Hierbij lijkt ook de dichtheid in het centrum van het bolwerk te zijn toegenomen. De toename van de soort zou kunnen samenhangen met de begrazing van de heide en het veen.

Boompieper 161 territoria kaartnr. 10090
In Kampina is Boompieper de meest talrijke soort van de onderzochte soorten, die aan bosranden en op de boomheide in aantal domineert. De dichtheid in het biotooptype "boomheide" was ongeveer 32 paar per 100 hectare.

Graspieper 29 territoria kaartnr. 10090
Graspiepers vertonen in Kampina een voorkeur voor de open delen van de heide en het veen. Op plaatsen waar in natte omstandigheden enige opslag staat, is overlap met de verspreiding van Boompieper. Met ongeveer 22/100ha is de dichtheid in het biotooptype "veen" iets lager dan die van Veldleeuwerik.

Nachtegaal 4 territoria kaartnr. 11040
Met de Nachtegalen die struwelen in het zuidoosten van Nederland als broedbiotoop kiezen, gaat het al jaren slecht en in de regio zijn veel van de vroeger goed bezette locaties zelfs geheel verlaten (Poelmans & van Diermen 1997). Mogelijk hebben de vogels van het Logtse veld en de Bisschopsvelden niet gebroed, er zijn nl. geen alarmerende vogels gehoord.

Blauwborst 47 territoria kaartnr. 11060
Deze soort zoekt z'n voedsel op de bodem en is daarmee afhankelijk van de waterstand. Locaties die in normale en droge jaren geschikt zijn, stonden in 1999 blank. Het lijkt waar-

schijnlijk dat het Lochtse veld en de beemden in de Beerzevallei hierdoor minder aantrekkelijk waren dan normaal. Het voorkomen van de soort bij de Huisvennen en vooral het voorkomen rond de Zandbergsvennen is daarentegen waarschijnlijk gebonden aan extreem natte jaren. De gagelstruwelen zijn duidelijk favoriet. De dichtheid in dit biotoop is het hoogst: 30 paar per 100 hectare.

Gekraagde Roodstaart 67 territoria kaartnr. 11220
Ze zongen goed in het seizoen 1999, fantastisch goed. De inventarisatie van deze soort kan daarom als goed geslaagd beschouwd worden. Waarschijnlijk zijn veel paartjes succesvol geweest, want er werd veel gealarmeerd en eind juni verschenen her en der rondzwervende jongen.

Roodborsttapuit 34 territoria kaartnr. 11390
Het gaat de laatste jaren in natuurgebieden weer wat beter met deze soort. In het landbouwgebied is echter geen sprake van herstel, waarmee handhaving op de Rode Lijst begrijpelijk is. Het tijdens het onderzoek vastgesteld aantal ligt beduidend hoger dan bv. in 1989 (van Diermen 1990). De soort is karakteristiek voor lage vegetaties met enig struweel en is gebaat bij een rijke insectenfauna.

Grote Lijster 26 territoria kaartnr. 12020
De Grote Lijster is een soort die vroeg in het seizoen de territoria afbakent. Vanwege de late start van de inventarisatie zijn de territoria gebaseerd op de nog laat zingende vogels, alarmerende vogels en paartjes met pas uitgevlogen jongen; een type waarneming die bij territoriale, maar mislukte broedparen, ontbreken.

Sprinkhaanzanger 1 territorium kaartnr. 12360
In Kampina lijkt veel geschikt habitat voorhanden, met name in en rond de gagelstruwelen. In de jaren zestig was de soort daar ook vrij talrijk aanwezig (van Erve 1967). Daarna leek ze langzamerhand geheel te verdwijnen (door de Saheldroogte?). Eindelijk is nu sprake van een hervestiging, al is het een klein begin: één territorium.

Rietzanger 5 territoria kaartnr. 12430
Deze soort is op de Rode Lijst gekomen als gevolg van de droogte en woestijnuitbreiding in de Sahelzone (Marchant et al. 1990). In Kampina is ze alleen aangetroffen in de overgang van riet naar broekbos en alle territoria zijn gebaseerd op eenmalige waarnemingen. Niet bepaald passend bij de karakteristiek van rietvogel en gezien het gunstige weer hebben ze veel te weinig gezongen (gemiddelde trefkans volgens Hustings et al. 1985: 41%). Daarmee, net als Tureluur en Roerdomp, niet een soort om de aandacht op te concentreren.

Bosrietzanger 15 territoria kaartnr. 12500
Wellicht een wat teleurstellend aantal, gezien de uitgestrekte brandnetelvelden langs de Beerze, met name in het Logtse veld. Deze soort kan zich nog zeer laat in het seizoen vestigen en het was beter geweest als er nog een ronde gelopen was in het midden van juli. Nu is de vastgestelde verspreiding en het aantal broedparen mogelijk niet volledig.

Kleine Karekiet 20 territoria kaartnr. 12510

De telling van het aantal territoria in het rietveld aan de zuidoostoever van het Belversven heeft vanaf ruime afstand plaatsgevonden, zelfs kluitjes in het riet werpen om de zangactiviteit te stimuleren was niet goed mogelijk. Dit geldt deels ook voor het Winkelsven. De telling is dus mogelijk onvolledig op deze plaatsen. De zeggevelen in het Huisvennencomplex vallen weliswaar onder de noemer moeras, maar blijken voor de karekietjes niet aantrekkelijk. Het ter plaatse voorkomende riet groet te ijl, de stengels staan te ver uiteen. Dat de smalle maar dichte stroken riet langs de Rosep bezet zouden worden was geen grote verrassing. De hoge dichtheid in het slootje langs de Bisschopsvelen was daarentegen opmerkelijk.

Spotvogel 1 territorium kaartnr. 12590
Beslist een teleurstellend aantal, gezien de ligging in het zuiden des lands. Uit monitoringonderzoek blijkt dat het de laatste jaren niet goed gaat met deze soort. Slechts één territorium in Kampina in 1999 is een signaal dat de soort zich bepaald niet hersteld heeft.

Braamsluiper 1 territorium kaartnr. 12740
Een waarneming van een zeer vroege doortrekker in O15 maakte enige verwachtingen los. Er zouden echter slechts twee waarnemingen volgen. Een zingende vogel net buiten het onderzoeksgebied (in U8, niet meegeteld) en een zingende en alarmerende vogel in de Bisschopsvelen.

Grasmus 36 territoria kaartnr. 12750
De Grasmus heeft zich grotendeels weer hersteld na een dieptepunt in de jaren zeventig en begin tachtig. Door droogte in de Sahel-landen was de soort zodanig afgenomen dat ze op de Rode Lijst was geplaatst. In Kampina is veel geschikt biotoop verdwenen in de Balsvoort. Begrazing heeft de ooit aanwezige braamstruwelen ernstig aangetast, ze zijn zo goed als geheel opgegeten.

Fluiter 14 territoria kaartnr. 13080
Het aantal Fluiters dat in het voorjaar in ons land verschijnt, schommelt sterk van jaar tot jaar. In Kampina bleek de bezetting in 1999 vrij goed, alleen de Smalbroeken bleef achter bij verwachtingen, gebaseerd op de verspreiding in 1989 (van Diermen 1990). Toen bleek vooral de Smalbroeken van belang voor de soort. In 1999 had Fluiter in de Kampina een meer ruime verspreiding dan in 1989 en de helft van de territoria bevond zich in 1999 in naaldbos met natuurlijke verjonging van loofbos, ongeveer 30% in broekbos en ongeveer 20% in oud loofbos.

Vuurgoudhaantje 7 territoria kaartnr. 13150
In Kampina zijn geen Vuurgoudhaantjes in loofbos vastgesteld. Alle territoria bevinden zich in het biotooptype "naald en gemengd bos". Vooral opstanden van oude Fijnspar bleken favoriet. Het aantal broedvogels van deze stevige kleintjes neemt in West Europa toe van noord naar zuid. Zo lijken de Brabantse en Drentse heide/bosgebieden in vele opzichten op elkaar, maar Vuurgoudhaantjes zijn in het zuiden minder zeldzaam.

Matkop 48 territoria kaartnr. 14420
In de bespreking van deze soort mag de relatie met z'n nauwe verwant, de Glanskop, best centraal staan. In Kampina komt deze zustersoort niet voor, wat op meer plaatsen in het

oosten en zuiden van Nederland het geval is. In het algemeen is de Glanskop bezig aan een opmars in Nederland en waar de Glanskop verschijnt, blijkt de Matkop in de drogere en oude bossen grotendeels te worden vervangen door z'n concurrent. De Matkoppen in Kampina hebben voorlopig alleen de andere Matkoppen als belangrijke concurrent.

Boomklever 11 territoria

kaartnr. 14790

Al eerder is vermeld dat de westbrabantse regio relatief arm is aan soorten van oud loofbos en Boomklever kan als kenmerkend voor oud loofbos beschouwd worden. Het biedt voldoening nu geconcludeerd mag worden dat deze soort eindelijk een bestendige populatie heeft opgebouwd aan de westgrens van z'n Nederlandse areaal.

Wielewaal 48 territoria

kaartnr15080;

Ik kreeg in Kampina de indruk dat Wielewaal net als Vlaamse Gaai groepsbalts uitvoert. Meerdere (tot wel 5 $\sigma\sigma$) zitten in een boom en fluiten vooral lange strofen. Als $\text{♀}\text{♀}$ komen kijken, volgen wat positiewisselingen en strubbels om de tak waar de $\sigma\sigma$ zich t.o.v. de $\text{♀}\text{♀}$ het beste kunnen posteren. Tegen het eind van de maand juni biedt Kampina de aanblik van op enkele meters boven de pijpestro biddende $\sigma\sigma$. De vogels zijn op zoek naar de 8-12 cm grote harige(!) rupsen van de Veelvraatvlinder en/of Rietvink. Wandelaars meldden een σ dat wegvloog met iets dat op een hagedis leek... In ieder geval is het vooral mannenwerk. Na een succesvolle duik vliegt de σ vaak als een speer richting nest, om vervolgens langdurig uit te rusten. Soms houden vanuit het bos de verrichtingen in de gaten en komen de prooi halen zodra ze de zien opvliegen na een succesvolle duik, wat kan leiden tot een kleine achtervolging. In het algemeen kan bij achtervolgingen van alles gebeuren. Echte agressie is zelden en goed te herkennen aan het bijgaand kekkeren, wat doet denken aan Boomvalk en Torenavalk (dan kun je knalgele donsjes gaan zoeken). Het fluitje dat doet denken aan dat van een bouwvakker als er vrouwelijk schoon passeert lijkt me de functie "hier-ben-ik-waar-ben-jij" te hebben. Als je dit fluitje hoort en na enkele seconden hetzelfde terug fluit, krijg je minstens één keer antwoord (tot je gezien bent). Het mauwen leidt altijd tot een ♀ .

Kneu 6 territoria

kaartnr. 16600

De soort is in Kampina vrij schaars en niet of nauwelijks koloniaal. Alleen langs het voor publiek afgesloten pad dat van de Mariadreef naar de Kustersche Hoeven en Smalbroeken leidt, vlogen paartjes gezellig door elkaar. Hoewel normaal aannemelijk is dat Kneutjes in natuurgebied broeden en pendelen naar aangrenzend boerenland om te foerageren, kan dit van de vogels op de Kampinasche heide betwijfelt worden. De paartjes en jongen foerageerden veel op de heide.

Goudvink 8 territoria

kaartnr. 17100

In onderzoek uit 1989 (van Diermen 1990) wordt melding gemaakt van aanmerkelijk hogere aantallen en koloniegewijs broeden in de beekdalbossen van Kampina. De verspreiding toont wel een duidelijke voorkeur voor de beekdalen. De in het beekdalbegeleidende biotooptype "broekbos" vastgestelde dichtheid (3.4/100ha) is echter niet bijzonder hoog. Deels bepaalt bijmenging met naaldbos waarschijnlijk de geschiktheid voor de soort.

Appelvink 2 territoria

kaartnr. 17170

Er is maar twee keer iets van deze soort vernomen, terwijl het weer toch gunstig geweest is en er voldoende geschikt bos aanwezig lijkt. In oud grove dennenbos met een ondergroei van Amerikaanse vogelkers in de Fransman (B8) werd een tsepemde vogel waargenomen in de buurt van een nest, welke later niet bewoond leek. Verder een waarneming van twee vogels in een vergelijkbaar bosje oostelijk van het Winkelsven (R14).

Rietgors 50 territoria

kaartnr. 18770

In vergelijking met eerdere onderzoeken in Kampina (van Erve 1967-1990, van Diermen 1990) lijkt het resultaat van 1999 een waar dieptepunt in de stand van deze soort in Kampina te betekenen.